

УДК 368.027

Юхименко В.М.

аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SOLVENCY II В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВИМОГ ДО ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Стаття розкриває основні положення Директиви 2009/138/ЄС. У роботі наведено порівняльну характеристику вимог до платоспроможності страховиків в Україні та вимог Solvency II. Досліджено сильні та слабкі сторони впровадження Solvency II на українському страховому ринку. Окреслено проблеми, які потребують першочергового вирішення та показано, що при реформуванні фінансового сектору необхідним є використання комплексних заходів впливу.

Ключові слова: директива, капітал страховика; платоспроможність; пруденційний нагляд; страхова організація; страхова діяльність; страхові ризики; страховий ринок.

Юхименко В.М. SOLVENCY II В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВНЕДРЕННЯ ТРЕБОВАНИЙ К ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Статья раскрывает основные требования Директивы 2009/138/ЕС. В работе дана сравнительная характеристика условий платежеспособности страховщиков в Украине и требований Solvency II. Исследованы сильные и слабые стороны внедрения Solvency II на украинском страховом рынке. Определены проблемы, требующие первоочередного решения и показано, что при реформировании финансового сектора, необходимо использование комплексных мер воздействия.

Ключевые слова: директива, капитал страховщика; платежеспособность; пруденциальный надзор; страховая организация; страховая деятельность; страховые риски; страховой рынок.

Yukhimenko V.M. SOLVENCY II IN UKRAINE: PROBLEMS OF IMPLEMENTATION SOLVENCY REQUIREMENTS OF INSURANCE ORGANIZATIONS

The paper gives a description of the key elements and the principal requirements of Directive 2009/138/EC. The study provides a comparative description of solvency requirements of insurance organizations in Ukraine and Solvency II. This paper explores the strengths and weaknesses of Solvency II implementation in Ukraine. The results explains the problems that require urgent solution and shows that complex measures are necessary in reforming the financial sector.

Keywords: Directive, capital of the insurer; solvency; prudential supervision; insurance organization; insurance activity; insurance risks; insurance market.

Постановка проблеми. Забезпечення стійкості страхового ринку і захист інтересів споживачів є пріоритетним та першочерговим завданням регуляторного органу будь-якої країни. Важливим чинником цього процесу є достатній рівень платоспроможності кожного окремого страховика, оскільки лише платоспроможна страхова організація може своєчасно виконувати свої зобов'язання. На сьогодні вважається, що система пруденційного нагляду та нормативи платоспроможності, які існують в Європейському Союзі (ЄС) є доволі жорсткими, але в той же час найбільш ефективними. Враховуючи це, доцільним є вивчення позитивного досвіду становлення і розвитку системи платоспроможності страховиків ЄС, а також окреслення основних проблем впровадження її в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування теоретичних проблем забезпечення платоспроможності страхових організацій міститься у працях вітчизняних науковців, таких як В. Базилович, О. Гаманкова [6], Л. Орланюк-Малицька [10], Р. Пікус та інші. Дослідження методологічних засад управління платоспроможністю страховиків досліджували: А. Супрун [14], Н. Ткаченко, Л. Шірінян [15] та інші. Не меншу увагу приділяли цьому питанню зарубіжні вчені і науковці, зокрема макропруденційну політику та нагляд за фінансовим сектором ЄС активно вивчає Т. Броже (Timo Broszeit) [5], а К. Бутачі (Casian Butaci) [2] досліджує проблеми оцінки платоспроможності у страхуванні, які застосовуються у різних країнах світу; О. Шауб (A. Schaub) [1] досліджує організаційно-правовий механізм регулювання платоспроможності на території ЄС та інші. Проте в умовах євроінтеграції надзвичайно актуальними є питання гармонізації націо-

нальних законодавств, а також врахування інтересів усіх суб'єктів ринку страхування.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у вивченні та використанні ефективного досвіду країн-членів ЄС у забезпеченні платоспроможності, а також виявленні факторів, які впливають на процес імплементації вимог Директиви ЄС – Solvency II – для українських страхових організацій. Для цього необхідно вирішити ряд завдань:

- узагальнити історичний аспект розвитку системи платоспроможності страхових організацій на території Європейського Союзу;
- з'ясувати основні положення директиви та її компонентів;
- дослідити чинні умови забезпечення платоспроможності страховиків в Україні та провести їх порівняльний аналіз з вимогами Solvency II;
- визначити основні проблеми запровадження вимог Директиви ЄС Solvency II в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення стійкості страхового ринку і захист інтересів споживачів є першочерговим завданням регуляторного органу будь-якої країни. Важливим чинником створення безпечного та стабільного ринку страхування є платоспроможність страховиків, оскільки тільки платоспроможна страхова компанія може своєчасно виконувати свої зобов'язання, зокрема перед страхувальниками.

Історично на території країн ЄС склався досить логічний та послідовний підхід, який передбачає комплексність заходів із забезпечення платоспроможності. Нинішні вимоги до платоспроможності страхових компаній в ЄС були закріплені в спеціальних нормативних актах – Директи-

вах Ради ЄС. Перша Директива 73/239/ЄЕС від 24.07.1973 р. (Solvency I) стосувалась узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності з прямого страхування, іншого, ніж страхування життя. Пізніше, було прийнято Директиву 79/267/ЄЕС від 05.03.1979 року, яка торкалась узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності з прямого страхування життя, яка також поклала початок уніфікації законодавчих вимог національних регуляторів різних країн.

Зазначені Директиви дали змогу усунути перешкоди ведення страхової діяльності, що стало поштовхом для формування єдиного ринку страхування на території держав-членів ЄС. Проте багато держав-членів зробили висновки про те, що чинні загальноєвропейські вимоги є недостатньо ефективними. В результаті окремі країни стали проводити власні реформи страхового регулювання, що порушило однамітність законодавства та стало перешкоджати розвитку єдиного загальноєвропейського ринку страхування.

Для забезпечення конкурентоспроможності на території Європейського фінансового простору діє Рада ЄС, яка регулює ринок цінних паперів, банківську та страхову діяльність. Динамічний розвиток кожної з цих сфер фінансової діяльності вимагає своєчасної реакції з боку законодавчих органів. У зв'язку з цим Європейський парламент почав так званий процес Ламфалуссі (англ. Lamfalussy process), який полягає у створенні нової організаційно-правової структури у сфері регулювання ринку фінансових послуг. Тому на ринку страхування процес Ламфалуссі ознаменував перехід до нового режиму регулювання – Solvency II, оскільки стара система (Solvency I) вже не здатна ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища. З моменту появи Директиви Solvency I система оцінки ризиків змінилась та були розроблені складніші системи управління ризиками, які пізніше реалізувались у Solvency II. До цього часу вимоги Директиви Solvency I були спрямовані на перегляд та оновлення режиму платоспроможності ЄС.

Світова фінансова криза стала передумовою прискореного впровадження нових норм, що містять більш деталізовані вимоги оцінки ризиків страховиків, що підсилюють нагляд і закріплюють більш ґрунтовні вимоги до розкриття інформації. У меморандумі Європейської комісії від 10.07.2007 р. обґрунтовано необхідність прийняття Solvency II, а також зазначено, що чинні вимоги до платоспроможності застаріли, оскільки вони є нечутливими до багатьох ризиків [3].

Отже, ретроспективний аспект розвитку системи платоспроможності страхових організацій ЄС демонструє систематичність та логічність підходу, що враховує комплекс реформ різних сфер фінансового сектору.

В Україні діє система вимог до платоспроможності страховиків відповідно до Solvency I. Згідно із Законом України «Про страхування» страховики зобов'язані дотримуватися умов забезпечення платоспроможності, таких як:

- наявність сплаченого статутного фонду (для non-life – не менше 1 млн євро, для life – не менше 1,5 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України);

- наявність гарантійного фонду в розмірі не меншому ніж 15% від статутного фонду або не меншому ніж 5% від чистого прибутку страхової компанії;
- створення страхових резервів, достатніх для забезпечення майбутніх страхових виплат;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності [9].

Але, по-перше, така система показала свою неспроможність відповідати тим ризикам, з якими стикаються страхові організації як в Україні, так і в усьому світі. По-друге, порівнюючи вимоги до визначення нормативної платоспроможності більшості розвинених країн, можна сказати, що вони є набагато жорсткішими порівняно з українськими. Тому впровадження вимог Директиви істотно вплине на деякі страхові організації з незначним рівнем капіталізації, а також з обмеженим доступом до джерел фінансових ресурсів. Необхідність запровадження інновацій у конкурентному середовищі призведе до того, що деякі страховики відмовляться від ведення бізнесу на усталених ключових ринках і надання загальноновизнаних послуг, через що відбудеться скорочення кількості страхових компаній в Україні.

Згідно з Директивою ЄС, Solvency II, розмір статутного капіталу повинен бути не меншим ніж 2,2 млн євро для страхових компаній, які займаються загальним страхуванням і 3,2 млн євро – для страхових компаній, що займаються страхуванням життя [7].

За своєю структурою Solvency II нагадує вимоги до платоспроможності банківських установ Basel II. Також цю концепцію можна розглядати як у вертикальній площині, так і у горизонтальній. У вертикальному представленні – це структурна система, побудована на трьох стовпах (Pillars) (рис. 1), а у горизонтальному – це складова частина адаптації загального плану відповідно до процесу Ламфалуссі [2, с. 665]. Отже, Solvency II – це система комплексного підходу до забезпечення платоспроможності страховиків на території ЄС.

Перший стовп встановлює дві конкретні умови до капіталу: вимога щодо платоспроможності (фактична маржа платоспроможності) – ВПЄ/SCR і вимога щодо мінімального капіталу (нормативна маржа платоспроможності) – ВМК/MCR. Цей стовп ґрунтується на кількісних вимогах до розрахунку технічних резервів і вимоги щодо платоспроможності (SCR), використовуючи або стандартну формулу розрахунку, яка пропонується регулятором, або внутрішню модель, яка розробляється самою (пере-) страховою компанією після проходження

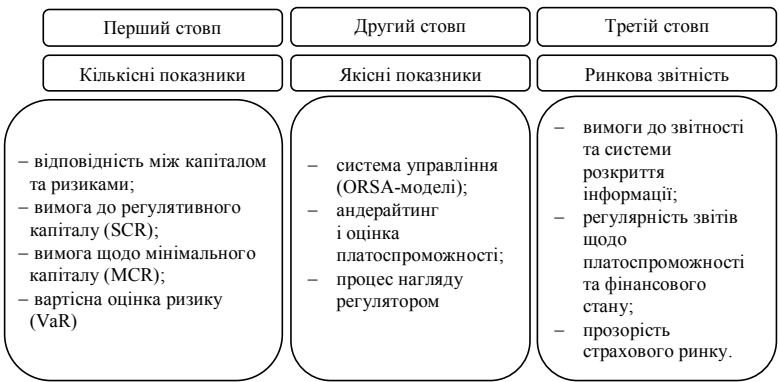

Рис. 1. Структура вимог платоспроможності відповідно до Solvency II

Джерело: авторська розробка на основі [7]

«ходових іспитів» та отримання погодження від регуляторного органу.

Рівень капіталу, який дозволяє компанії покрити великі непередбачені збитки протягом найближчих 12 місяців з імовірністю не менше ніж 99,5%, відповідно до Директиви 2009/138/ЄС називається SCR. Тобто ймовірність того, що сукупний збиток за портфелем конкретного виду страхування, перевищить величину, необхідну для покриття ризиків, складає всього лише 0,5%. З математичного погляду зазначений показник – це 99,5% перцентиль (VaR 99,5%) розподілу ймовірностей сукупного збитку за страховим портфелем. Економічною інтерпретацією такого показника є збиток, який трапляється один раз на двісті років. Саме такий рівень платоспроможності вимагає від страхових компаній Директива 2009/138/ЄС. Відповідно до принципів Solvency II показники фактичного капіталу (SCR) розраховуються індивідуально для кожної лінії бізнесу, на підставі розробки індивідуальних внутрішніх моделей ризику за даними портфеля конкретної страхової компанії. У подальшому Solvency II передбачає вне-

сення цих розрахунків в загальний зведений показник необхідного капіталу для забезпечення платоспроможності (SCR) страхової компанії.

Стандартна модель, розроблена регулятором, застосовуватиметься щодо всіх страхових компаній, які діють на території ЄС. Винятком можуть бути компанії, чії внутрішні моделі виявляться більш точними і придатнішими для практичного використання, ніж стандартна модель. Перевагою є те, що всім страховим компаніям пропонується можливість розробити власну модель, яка враховуватиме специфіку діяльності конкретного страховика (тарифна політика, страховий портфель тощо). Недолік полягає у потенційній небезпеці того, що страхові компанії не розроблятимуть внутрішні моделі, а обмежаться застосуванням стандартної моделі. Як аналоги, які застосовуватимуться при розробці стандартної моделі, Рада Європи розглядає фінську модель і модель, розроблена Міжнародною асоціацією актуаріїв [13].

Згідно з вимогами, які висувуються, значення SCR не може бути нижчим від MCR (рис. 2). Якщо ж цей показник виявиться нижчим ніж MCR,

то в роботу може втрутитися національний наглядовий орган. Відтак рівень втручання стає тим більш інтенсивнішим, чим швидше рівень SCR наближається до MRC. Страховій компанії, яка порушує порогове значення MCR і не може відновити свій капітал до мінімального рівня, дія ліцензії призупиняється. MCR призначений для забезпечення 85% ймовірності достатності капіталу протягом одного року та коливається в межах від 25% до 45% SCR.

Другий стовп націлений на те, щоб страхові компанії мали адекватні та ефективні системи управління ризиками, з якими вони стикаються у процесі своєї діяльності. Страховики самостійно проводитимуть щорічну

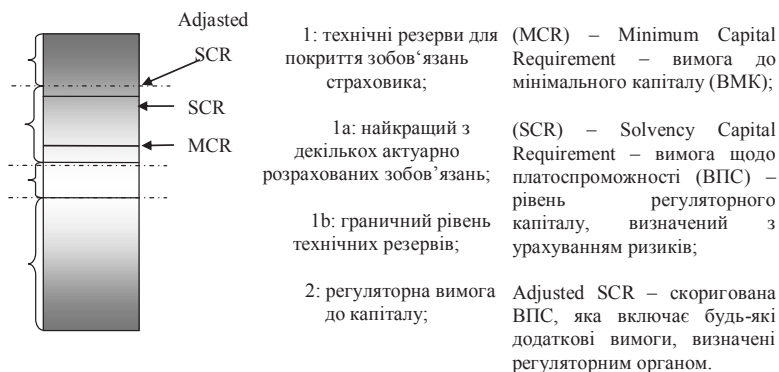

Рис. 2. Вимоги до платоспроможності капіталу відповідно до Solvency II

Джерело: авторська розробка на основі [7]

Таблиця 1

SWOT-аналіз впровадження вимог Solvency II на ринку страхування України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Оцінка платоспроможності здійснюється на принципах пруденційного нагляду та врахування ризиків, які притаманні страховику при здійсненні своєї діяльності. – Підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг шляхом запобігання банкрутства страховиків. – Поступове зростання ролі страхування на ринку фінансових послуг, що призведе до залучення додаткових фінансових ресурсів. – Обов'язковий перехід до Міжнародних Стандартів Фінансової Звітності (МСФЗ). – Удосконалення наявних форм звітності, які забезпечать надходження даних, необхідних для ефективного здійснення пруденційного нагляду (мається на увазі електронна форма звітування). 	<ul style="list-style-type: none"> – Недостатній обсяг статутного капіталу вітчизняних страхових компаній відповідно до вимог директиви. – Недостатність кваліфікованих кадрів, які можуть здійснювати пруденційний нагляд. – Необхідність внесення змін кожною страховою компанією в архітектуру баз даних та систему програмного забезпечення. – Небажання страхових компаній розкривати реальний фінансовий стан. – Нестача наявних ресурсів у регулятора та страховиків (фінансового, кадрового, часового). – Низький рівень розвиненості ринку.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Забезпечення високого рівня капіталізації вітчизняних страховиків. – Залучення додаткового капіталу для піднесення страхового ринку України. – Забезпечення умов для здорового конкурентоспроможного середовища. – Очищення ринку від «псевдостраховання» через зменшення кількості страховиків за рахунок неспроможності виконання вимог адекватності капіталу. – Прозорість діяльності страховиків України. – Підвищення довіри населення до страхування, що призведе до збільшення надходжень страховиків від основної операційної діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> – Проблеми кадрів (недостатня кількість андеррайтерів, актуаріїв). – Зниження кількості страховиків на ринку та розвиток олігополії. – Непрозора організаційна структура, без чіткого розподілу і доцільного розділення зобов'язань та ефективної системи забезпечення передачі інформації. – Недосконалість механізму залучення міжнародних експертів для регулятора та для ринку. – У разі невдачі запровадження, зниження чи повної втрати довіри до страховиків з боку населення зменшаться надходжень страховиків від основної операційної діяльності.

Джерело: розробка автора на основі [11; 12]

оцінку своїх систем управління ризиками, яка буде перевірятися регулятором. Якщо на думку наглядового органу, компанія повинна мати більший розмір капіталу або капітал вищої якості, що забезпечить нижчий рівень ризику для страхувальників, то вимога щодо платоспроможності збільшуватиметься до скоригованої ВПС – Adjusted SCR. Якщо виявлена проблема стосуватиметься неналежного управління ризиками, то компанія може бути запропоновано не збільшувати капітал, а поліпшити якість управління.

Третій стовп встановлює вимоги щодо розкриття інформації достатності капіталу страховиків для поліпшення доступності її для учасників ринку, таким як емітенти цінних паперів, власники боргових зобов'язань, перестрахові компанії, а також страхувальники. Підтримання ринкової дисципліни забезпечить стабільність розвитку (пере-) страхових організацій. Крім того, компанії повинні враховувати більший об'єм інформації до звіту, який надається наглядовому органу [4].

Інформація, що підлягає розкриттю, поділяється на три категорії:

- перша – показники фінансового стану та результати діяльності, враховуючи баланс, звіт про доходи та звіт про грошові потоки;
- друга – інформація щодо профілю ризику, враховуючи рівень ризику та диверсифікацію портфеля (наприклад сумарний ризик, що знаходиться на утриманні страховика та збалансованість портфеля);
- третя – інша інформація, що не увійшла до категорій 1 і 2 (наприклад, порівняння звітних даних з попередніми).

Директивою 2009/138/ЄС (Solvency II) визначено, що під дію підпадуть усі (пере-) страхові компанії із щорічним обсягом страхових премій, розмір яких не перевищує 5 млн євро або технічними резервами, загальний обсяг яких включно з валовим доходом від повернення сум, які підлягають відшкодуванню за договорами перестраховання та зобов'язання спеціальних юридичних осіб, не перевищують 25 млн євро. У такий спосіб встановлення більш жорстких вимог достатності капіталу та ризик-менеджменту сприятиме зменшенню ризику неплатоспроможності страховика та обмеженню дестабілізації ринку [8].

Імплементация вимог Директиви Solvency II в Україні має ряд як позитивних, так і негативних наслідків. Проведений SWOT-аналіз (табл. 1) впровадження вимог Solvency II на страховому ринку України засвідчив, що існує велика кількість проблем, які на початкових етапах імплементации гальмуватимуть розвиток вітчизняного ринку. Зокрема недотримання страховиками відповідності капіталу і ризиків, що приймаються; недосконалість оцінювання активів та зобов'язань тощо. Проте якщо ці питання будуть вирішені до початку імплементации, то результат має виправдати очікування і національний ринок страхування розвиватиметься у якісно новому руслі.

Впровадження методики Solvency II має безліч переваг і в перспективі може значно підвищити стійкість страхових компаній. Хоча як і будь-яка реформа впровадження цієї системи несе певні ризики, які при достатній увазі з боку суб'єктів страхового ринку можуть бути нейтралізовані. Більшість проблем лежить у нормативно-правовій площині, тобто зумовлені розбіжностями законодавства і неготовністю до нових змін більшості страховиків.

Solvency II – це не просто Директива, правила та обмеження. Ця програма має на меті впровадження якісно нових елементів до управління платоспроможністю страхової організації, а саме відповід-

ність капіталу страховика до прийнятих ризиків, що в умовах кризи дасть змогу учасникам страхового ринку України зробити свою діяльність більш безпечною та вигідною. Впровадження нової Директиви має на меті підвищення конкурентоспроможності та фінансової безпеки страховиків як в Україні, так і на страхових ринках Європейського Союзу. Імплементация позитивно позначиться на страхових компаніях, що діють на території однорідного страхового ринку ЄС, оскільки вона сприяє оптимізації їх діяльності на підставі однорідних стандартів.

Висновки. З наведеного вище можна зробити певні висновки:

1. Історичний досвід країн-членів ЄС показав, що ефективність значно зростає при використанні комплексного підходу у реформуванні фінансового сектору. Тому для України необхідним є використання комплексних заходів реформування не тільки страхового, а й банківського сектору, а також фондового ринку.

2. Проведений аналіз сильних і слабких сторін впровадження вимог Solvency II на страховому ринку України показав, що необхідно вирішити ряд першочергових проблем, без яких неможлива сама імплементация.

3. Запровадження вимог Solvency II в Україні матиме важливі наслідки для розвитку інформаційних систем моделювання розміру капіталу з урахуванням ризиків, як того вимагає перший стовп; системи оцінювання широкого профілю ризиків, пов'язаних зі страхуванням життя, здоров'я, а також із загальним страхуванням, відповідно до другого стовпа; вимог щодо звітності, які передбачаються третім стовпом.

4. Директива Solvency II націлена на надання дещо більшої свободи у формуванні ефективного ризик-менеджменту страхової компанії, оскільки платоспроможність контролюватиметься на основі методики, яка буде самостійно розроблена страховиком. Регулятор буде оцінювати лише адекватність цієї методики. Це й повинно сприяти підвищенню якості надання страхових послуг клієнтам.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Schaub, A., 2005. The Lamfalussy process four years on. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 13(2), pp. 110–120.
2. Butaci, C., 2010. The new European prudential supervisory system of insurance "Solvency II". *Annals. Economics Science Series*, XVI, pp. 662–668.
3. Memorandum EU IP/07/1060. Solvency II: Frequently Asked Questions (FAQs). Brussels, 2007 (10 July). [online] Available at: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-286_en.htm?locale=en>.
4. QIS5 Technical Specifications. [pdf] CEIOPS 5.07.2012. Available at: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/qis5/201007/technical_specifications_en.pdf.
5. Broszeit, T., 2014 (July). Macroprudential Solvency Stress Testing of the Insurance Sector. *IMF Working Paper WP/14/133*. 84 p.
6. Гаманкова О.О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації / О.О. Гаманкова // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2007. – Вип. 94–95. – С. 18–23.
7. Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховання (Solvency II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/direktivi-es.html>.
8. Європейська та євроатлантична інтеграція [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/integraciya.html?PrintVersion>.
9. Про страхування : Закон України від 11.07.2014 р. №1586-18 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

10. Орланюк-Малицкая Л.А. Платежеспособность страховой организации / Л.А. Орланюк-Малицкая. – М. : Анкил, 1994. – 210 с.
11. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : постанова КМУ від 16.08.1999 р. № 1496 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-p>.
12. Про затвердження концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами : розпорядження від 15.07.2010 р. № 585 [Електронний ресурс] // Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : http://www.finrep.kiev.ua/download/fsr_concept_prudential_supervision_n585_15jul2010.pdf.
13. Салин В.Н. Реформирование системы контроля платежеспособности страховых компаний в странах ЕС / В.Н. Салин, А.А. Ключкова // Вестник финансовой академии. – 2005. – 2(34). – С. 14–17.
14. Супрун А. Проблемы оценки платежеспособности страховых компаний в посткризисном периоде / А.А. Супрун // Страховое дело. – 2011. – № 6. – С. 20.
15. Шірінян Л.В. Зарубіжний досвід забезпечення платоспроможності страхових компаній / Л.В. Шірінян // Економічні науки : збірник наукових праць ЧДТУ. – 2009. – № 22. – С. 40–45.

УДК 336.14:336.57:364

Яфінович О.Б.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

У статті узагальнено теоретичні основи щодо форм та джерел фінансування системи соціального захисту. Проаналізовано загальні обсяги, динаміку і структуру сукупних видатків на соціальний захист в Україні та здійснено порівняльний аналіз зі станом фінансування соціального захисту в країнах Європейського Союзу. Розглянуто параметри та тенденції розвитку бюджетного фінансування соціального захисту і соціального забезпечення в Україні. Визначено основні проблеми та особливості фінансового забезпечення національної системи соціального захисту.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне страхування, соціальна допомога, соціальні послуги, фінансове забезпечення соціального захисту, загальні видатки на соціальний захист.

Яфінович Е.Б. ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ В УКРАИНЕ

В статье обобщены теоретические основы форм и источников финансирования системы социальной защиты. Проанализированы общие объемы, динамика и структура совокупных расходов на социальную защиту в Украине и осуществлен сравнительный анализ с состоянием финансирования социальной защиты в странах Европейского Союза. Рассмотрены параметры и тенденции развития бюджетного финансирования социальной защиты и социального обеспечения в Украине. Определены основные проблемы и особенности финансового обеспечения национальной системы социальной защиты.

Ключевые слова: социальная защита, социальное страхование, социальная помощь, социальные услуги, финансовое обеспечение социальной защиты, общие расходы на социальную защиту.

Iafinovych O.B. FEATURES OF FINANCING THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM IN UKRAINE

The article summarizes theoretical basis on forms and sources of financing the social protection system. The general volume, dynamics and structure of total expenditures on social protection in Ukraine are analyzed, and a comparative analysis with the situation of financing the social protection in the EU is performed. Parameters and the development trends of budget financing of social protection and social security in Ukraine are considered. The main issues and features of the financial provision for the national social protection system are defined.

Keywords: social protection, social insurance, social assistance, social services, financial provision of social protection, total expenditure on social protection.

Постановка проблеми. В умовах важкої фінансово-економічної ситуації в Україні, часткової окупації її території, ведення військових дій на сході країни стрімко знижується рівень життя її громадян, їх зайнятість, якість і доступність суспільних благ у сфері охорони здоров'я, освіти та культури. Тобто знижується людський капітал, динаміка розвитку якого визначає конкурентоздатність національної економіки. За таких обставин країні все важче витримувати навантаження, пов'язане з функціонуванням системи соціального захисту населення.

Тому створення ефективної системи соціального захисту населення є домінуючим завданням у процесі побудови соціально-економічної моделі суспільства на сучасному етапі в Україні. Визначальним чинником формування дієвого соціального захисту громадян є фінансове забезпечення цієї сфери, яке, з одного боку, повинно бути пріоритетним у фінансуванні найважливіших суспільних потреб, а з іншого

боку, є обмеженим з огляду на сьогоденні обставини та фінансові можливості держави. Тому актуальним залишається детальне висвітлення питання фінансування вітчизняної системи соціального захисту з урахуванням всіх джерел видатків на цю сферу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та реалізації соціально-економічної політики держави особливо в контексті фінансування суспільних потреб, що мають соціальне спрямування, весь час перебувають в полі зору зарубіжних і вітчизняних вчених. Зокрема, виокремленням моделей фінансування соціального захисту займалися Г. Герасименко [1], М. Мальований [2], Н. Шаманська [3] та ін. Проблеми бюджетного фінансування системи соціального захисту та шляхи їх вирішення знайшли своє відображення у працях З. Лободіної [4], Д. Сухового [5] та багатьох інших науковців. Питання соціальної відповідальності бізнесу розкрито у роботах С. Мельник [6] і Г. Фоменко [7].